

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

str. Alexandru Lăpușneanu nr. 28,
Chișinău MD 2004,
Republica Moldova

SESIZARE

prezentată în conformitate cu articolul 25 lit. g) din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994
cu privire la Curtea Constituțională și articolele 38 alin.(1) lit. g) și 39 din Codul Jurisdicției
Constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995

**pentru controlul constituționalității Decretului nr.25-IX din 27 ianuarie 2021 privind
de desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru**

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
A REPUBLICII MOLDOVA
Intrare Nr. 67a /2021
"24" " martie 2021
16:55

I – AUTORUL SESIZĂRII

Deputații în Parlamentul Republicii Moldova

1. Vasile BOLEA,
2. Alexandr SUHODOLSKI.

Parlamentul Republicii Moldova
Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfint 105,

II – OBIECTUL SESIZĂRII

Prezenta sesizare are drept obiect examinarea constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr.25-IX din 27 ianuarie 2021 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru.

III – CU PRIVIRE LA CIRCUMSTANȚELE DE FAPT

Prin Decretul nr.25-IX din 27 ianuarie 2021 în calitate de candidat desemnat pentru funcția de Prim-ministru a fost înaintată doamna Natalia Gavriliță.

La 8 februarie curent, candidatul a prezentat Parlamentului scrisoarea nr.265 prin care a solicitat votul de încredere asupra programului de activitate și a întregii liste a Guvernului.

La 11 februarie curent, în cadrul ședinței plenare a Legislativului a fost examinat programul de activitate precum și lista Guvernului desemnat, care odată fiind supuse votului **nu au întrunit nici un vot.**

Abia la 26 februarie 2021, Decretul nr.25/2021 a fost publicat în Monitorul Oficial nr.57-65/34.

Or, la data solicitării votului de încredere asupra programului și a întregii liste a Guvernului, Decretul nu era în vigoare, dat fiind nepublicarea acestuia în Monitorul Oficial, în condițiile art.76 al Constituției, a art.56 din Legea nr.100 din 22 decembrie 2017 cu privire la actele normative, precum și a art.1 din Legea nr.173 din 6 iulie 1994 privind modul de publicare și intrare în vigoare a actelor oficiale.

În aceste condiții, **publicarea Decretului criticat în Monitorul Oficial a avut loc post factum, fapt care afectează a priori constituționalitatea acestuia.**

Subsidiar, aspectelor enunțate *supra*, conturăm următoarele circumstanțe faprice, relevante speței și probatorii în sensul neconstituționalității Decretului.

Imediat după emiterea Decretului criticat, Președintele Republicii Moldova, dna Maia Sandu a declarat în cadrul emisiunii „Moldova în direct” de la postul MOLDOVA 1:

„Parlamentul trebuie să decidă, acolo sunt mai multe partide. Chiar dacă au spus, inclusiv la consultările publice pe care le-am avut, că își doresc anticipate, am văzut după aceasta tot felul de poziții. Acum urmează să vedem în Parlament, când va merge dna Gavrilița, dacă într-adevăr deputații își doresc anticipate, dacă își doresc deblocarea acestei situații, să avem un parlament ales într-un scrutin liber și corect”, a spus Maia Sandu.

„Calea cea mai scurtă ar fi ca parlamentul să respingă de două ori candidatul la funcția de prim-ministru, deci să nu susțină. În ziua votului o să putem să înțelegem cine se teme de alegeri anticipate și cine va înțelege că aceasta e singura cale pe care trebuie s-o alegem ca să scoatem țara din acest impas politic”.

Totodată, pe pagina oficială a instituției prezidențiale¹, a fost plasat comunicatul potrivit căruia, **„alegerile parlamentare anticipate sunt singura cale pentru a ieși din impasul politic creat și că cetățenii trebuie să aibă dreptul să-și aleagă deputații care să facă o majoritate responsabilă ce va lucra în interesul oamenilor în următorul Parlament. „Acum fracțiunile din Parlament vor avea posibilitatea să demonstreze dacă își doresc cu adevărat alegeri parlamentare anticipate sau dacă umblă cu minciuni și încearcă să pună capcane”, a menționat Maia Sandu.”.**

¹ <https://www.presedinte.md/rom/comunicate-de-presa/presedintele-republicii-moldova-maia-sandu-a-nominalizat-o-astazi-27-ianuarie-2021-pe-natalia-gavrilita-drept-candidat-la-functia-de-prim-ministru>

În cadrul interviurilor, în perioada premergătoare, Șeful statului a declarat că: „încredere în Natalia Gavriliță, pe care o consideră „profesionistă, integră și responsabilă”, dar precizează că investirea oricărui guvern ar face imposibilă dizolvarea actualului Parlament plin de penali și traseiști.”².

Totodată, formațiunea din care făcea parte anterior Maia Sandu, dar care continuă să fie fracțiunea parlamentară care susține programul și echipa prezidențială – Fracțiunea Partidului Acțiuni și Solidaritate a declarat presei faptul că:

„[...] chiar dacă Natalia Gavriliță ar fi un excelent prim-ministru”, deputații PAS nu vor vota pentru investirea guvernului acesteia. „Fracțiunea PAS nu va vota nici un guvern înaintat în acest Legislativ, fiindcă numai așa pot fi declanșate alegerile anticipate pe care le așteaptă oamenii. Problema acestei țări nu este un guvern, oricât de profesionist ar fi. Problema acestei țări este cel mai corupt Parlament din istoria țării, care nu va lăsa ca acest guvern să funcționeze”.

Potrivit stenogramei³ ședinței plenare a Parlamentului din 11 februarie 2021, candidatul desemnat dna Natalia Gavriliță a afirmat:

„Mă adresez de la această tribună cetățenilor Republicii Moldova, fie că se află în această sală, fie în afara ei, fie că se află în Moldova, fie că se află pe alte meleaguri. Guvernul și Programul de guvernare pe care îl propun azi urmează să fie susținut de toți oamenii, nu doar de deputați. Azi am venit aici pentru a face un pas necesar spre alegeri anticipate.

[...] În fața acestui val de susținere, dragi deputați, vă invit să plecați din Parlament și s-o faceți pentru copiii voștri, ca ei să trăiască într-o Moldova în care poți găsi dreptate, în care poți găsi locuri de muncă, oportunități de afaceri și respect pentru cetățean. Oamenii își vor țara înapoi, iar schimbarea începe cu un Parlament curat și un Guvern dedicat interesului public. Astăzi facem un pas spre a le da oamenilor ce își doresc.

[...] De aceea Partidul PAS și echipa pe care o reprezintă solicită, la fel ca majoritatea cetățenilor acestei țări, dizolvarea Parlamentului și declanșarea alegerilor anticipate. Avem nevoie de un Parlament responsabil, capabil să genereze soluții pentru oameni și pentru țară, și nu pentru cei care-i fură.

[...] Dragi cetățeni, Azi facem primul pas pentru alegeri anticipate, azi ducem mai aproape de realizare dorința oamenilor.

[...] Anul 2021, sper să însemne alegeri anticipate, un Parlament curat, un Guvern bun pentru oameni, cu mandat asumat de 4 ani, pentru a aduce liniște și dezvoltarea țării noastre.”

Domnul Alexandru Slusari: „Stimați cetățeni, Platforma DA este o fracțiune care în acest Parlament nu s-a vândut, n-a fost coruptă, n-a participat în jocurile de tranzacții, fugari, transfugi, de atâta noi nu acceptăm generalizarea, când se vorbește că tot Parlamentul este corupt. Da, de acord, foarte mulți deputați au discreditat, dar nu cei de la Platforma DA.

Este evident că formațiunea, fracțiunea noastră azi nu va vota pentru Guvernul doamnei Gavrilița. Am analizat atent Programul propus și am luat act de componența executivului.”

Domnul Pavel Filip: „Am venit astăzi în Parlament să nu ne dăm votul pentru un Guvern care nu vrea să fie votat. Intenționăm să nu ies astăzi la tribună, dar, până la urmă,

²<https://www.dw.com/ro/maia-sandu-a-desemnat-un-prim-ministru-dar-ar-vrea-s%C4%83-nu-fie-votat-deparlament/a-56370936>

³ <http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=jiMeeho8WkE%3d&tabid=128&mid=506&language=ro-RO>

am zis să ies pentru a-mi cere scuze în fața cetățenilor Republicii Moldova. Personal, colegilor mei, le este rușine de ce s-a întâmplat astăzi în Parlament”.

IV – EXPUNEREA PRETINSEI SAU A PRETINSELOR ÎNCĂLCĂRI ALE CONSTITUȚIEI, PRECUM ȘI A ARGUMENTELOR ÎN SPRIJINUL ACESTOR AFIRMAȚII

În contextul circumstanțelor de fapt expuse *supra*, conturăm considerentele de drept după cum urmează:

În Hotărârea nr. 32 din 29 decembrie 2015 principii generale aplicabile în materie de desemnare a candidatului pentru funcția de Prim-ministru. În Hotărârea citată, Curtea a reținut că articolul 98 alin. (1) din Constituție prevede atribuția exclusivă a Președintelui Republicii de a desemna un candidat pentru funcția de Prim-ministru. În același timp, Curtea a reținut că, deși exclusivă, atribuția de desemnare nu poate fi discreționară, deoarece Președintele va desemna un candidat pentru funcția de premier numai după consultarea fracțiunilor parlamentare. Curtea a menționat că în procedura de formare și de investire a Guvernului este esențial votul Parlamentului. Guvernul va răspunde politic doar în fața Parlamentului, care îl poate demite. Principiul de la care se pornește în statele democratice, indiferent de forma de guvernământ, este că Guvernul trebuie să exprime voința majorității politice din Parlament, iar pentru a governa, el trebuie să beneficieze de sprijinul acestei majorități parlamentare. Analizând ponderea fiecăreia dintre cele două autorități publice în procedura de formare a Guvernului, Curtea a conchis că rolul Parlamentului este unul decisiv în raport cu rolul Președintelui Republicii. Această diferență de pondere se datorează formei de guvernământ parlamentare (a se vedea §§ 58, 84, 88 și 89 din Hotărârea citată). Mai mult, Curtea a reținut că, în conformitate cu prevederile articolului 60 alin. (1) din Constituție, Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova (a se vedea HCC nr. 23 din 6 august 2020, § 17).

În Hotărârea nr. 10 din 22 martie 2021 pentru controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 47-IX din 16 martie 2021 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru, referindu-se la conceptul „refuzului” candidatului la funcția de Prim-ministru de a mai deține respectivul statut cvaso juridic, a enunțat „refuzul în discuție, exprimat public prin intermediul unei platforme de socializare, este valabil și are efect din momentul anunțării, i.e. din data de 16 martie 2021. De altfel, dacă Hotărârea Curții Constituționale nr. 16 din 17 iunie 2015 (a se vedea §§ 36-37 și punctul 1 literele a) și b) din Dispozitiv) prevede că anunțul public al demisiei Prim-ministrului intră în vigoare din momentul emiterii și acesta atrage ope legis demisia Guvernului, fără îndeplinirea altei condiții de formă sau de procedură, același raționament se aplică și în cazul persoanei propuse de o majoritate parlamentară formalizată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru. Prin urmare, Curtea consideră nefondate argumentele autorilor sesizării care susțin că doar refuzul oficial al dnei Mariana Durleșteanu, comunicat Parlamentului, este valabil.”.

Curtea reține că existența unei candidaturi precise pentru funcția de Prim-ministru reprezintă o condiție esențială pentru formalizarea majorității parlamentare absolute. De altfel, în jurisprudența sa, Curtea a reținut că condiția formalizării majorității parlamentare absolute este îndeplinită dacă: (i) actul care atestă formalizarea majorității parlamentare conține date cu privire la numărul și deputații concreți care constituie majoritatea parlamentară absolută; (ii) actul reflectă disponibilitatea deputaților de a susține o anumită candidatură pentru funcția de Prim-ministru; (iii) actul este comunicat Președintelui

Republicii Moldova în mod oficial (a se vedea HCC nr. 6 din 23 februarie 2021, § 52 și jurisprudența citată acolo).

În aceeași Hotărîre, Înalta Curte operează cu conceptul „**convingerea candidatului propus privind menținerea acceptului da a candida**”, despre care vom aprecia *infra*.

În Hotărîrea nr. nr. 6 din 23 februarie 2021 pentru controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 32-IX din 11 februarie 2021 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru, Înalta Curte a apreciat că:

„Consultarea care rezultă din norma constituțională a articolului 98 alin. (1) este un dialog autentic asumat de părți, dialog care trebuie realizat cu bună-credință, în **mod sincer și responsabil, astfel încât să fie atins scopul menționat** mai sus. Pe un astfel de dialog trebuie să se fundamenteze în mod obiectiv decizia Președintelui Republicii de desemnare a candidatului la funcția de Prim-ministru. În acest caz, consultarea reprezintă un instrument juridic prevăzut de Constituție, care nu poate fi lipsit de eficiență (a se vedea, mutatis mutandis, HCC nr. 7 din 18 mai 2013, § 50)”. Or, scopul de fapt era investirea Guvenului.

Tot aici, Curtea menționează următorul considerent al Comisiei de la Veneția: „[R]espectarea principiului preeminenței dreptului nu se poate limita numai la punerea în aplicare a prevederilor explicite și formale ale legii și ale Constituției. Respectarea preeminenței dreptului implică, de asemenea, un comportament și practici constituționale, care să faciliteze conformarea cu normele formale de către toate organele constituționale și respectul reciproc între acestea” (a se vedea Avizul Comisiei de la Veneția nr. 685/2012 din 17 decembrie 2012, CDL-AD(2012)026, § 72).

În acest sens, sunt pertinente concluziile Comisiei de la Veneția potrivit cărora „[...] culturile politice și constituționale trebuie dezvoltate. Demnitarii nu urmăresc întotdeauna interesele statului ca un întreg. [...] Instituțiile nu pot fi privite separat de persoanele care le conduc. [...] O lipsă de respect față de instituții este strâns legată de o altă problemă în cultura politică și constituțională, și anume încălcarea principiului cooperării loiale între instituții. [...] Numai respectul reciproc poate duce la stabilirea unor practici reciproc acceptate, care este în conformitate cu patrimoniul constituțional european și care îi permite unui stat să evite și să depășească crizele cu serenitate” (a se vedea Avizul Comisiei nr. 685/2012, CDL-AD(2012)026, § 73).

În condițiile enunțate apreciem că, intenția adevărată în contextul emiterii Decretului criticat a fost alta decât cea statuată în art.98 din Constituție, pe această cale a fost fentată Legea Supremă, din perspectiva principiului potrivit căruia **norma juridică se aplică doar în acele scopuri pentru care a fost prevăzută, or, orice altă încercare constituie un abuz de drept**. Acest deziderat este statuat expres în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, precum și în dreptul național, care consacră caracterul abuziv al exercitării unui drept în alt scop decât cel pentru care a fost constituit.

În asemenea circumstanțe, Șefului statului a realizat exercițiul nominalizării urmărind atingerea condițiile anunțate în art.85 alin.(2) din Constituție, iar procesul realizat în Legislativ **rămâne a fi teoretic și iluzoriu, dar nu concret și efectiv, fapt contrar atât spiritului cât și literei Constituției**.

Totodată, de moment ce refuzul doamnei Mariana Durleșteanu a fost apreciat de către Înalta Curte drept fiind unul **veritabil și valabil**, Curtea menționând „Cu privire la valabilitatea renunțării dnei Mariana Durleșteanu de a fi desemnată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru, Curtea admite argumentul Președintelui Republicii că refuzul în discuție, exprimat public prin intermediul unei platforme de socializare, este valabil și are efect din momentul anunțării, i.e. din data de 16 martie 2021. De altfel, dacă Hotărîrea Curții Constituționale nr. 16 din 17 iunie 2015 (a se vedea §§ 36-37 și punctul 1

literale a) și b) din Dispozitiv) prevede că anunțul public al demisiei Prim-ministrului intră în vigoare din momentul emiterii și acesta atrage *ope legis* demisia Guvernului, fără îndeplinirea altei condiții de formă sau de procedură, același raționament se aplică și în cazul persoanei propuse de o majoritate parlamentară formalizată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru. Prin urmare, Curtea consideră nefondate argumentele autorilor sesizării care susțin că doar refuzul oficial al dnei Mariana Durleșteanu, comunicat Parlamentului, este valabil.”.

În spiritul logicii constituționale, solicitarea publică Președintelui Republicii Moldova, precum și **solicitarea publică a candidatului desemnat care în plen a expus rugămintea de a nu i-se acorda vot de încredere, reprezintă nimic altceva decât refuzul public al candidatului de a mai deține respectiva calitate.** În respectivele condiții, Decretul de nominalizare este lipsit de obiect în condițiile pct.64 al Hotărârii Curții Constituționale nr.10 din 22 martie 2021, în care Curtea a enunțat: „*Curtea reține că existența unei candidaturi precise pentru funcția de Prim-ministru reprezintă o condiție esențială pentru formalizarea majorității parlamentare absolute. De altfel, în jurisprudența sa, Curtea a reținut că condiția formalizării majorității parlamentare absolute este îndeplinită dacă: (i) actul care atestă formalizarea majorității parlamentare conține date cu privire la numărul și deputații concreți care constituie majoritatea parlamentară absolută; (ii) actul reflectă disponibilitatea deputaților de a susține o anumită candidatură pentru funcția de Prim-ministru; (iii) actul este comunicat Președintelui Republicii Moldova în mod oficial (a se vedea HCC nr: 6 din 23 februarie 2021, § 52 și jurisprudența citată acolo).*”. Or. Decretul criticat încetează să mai existe în respectivele condiții, potrivit pct.65 al aceleiași hotărâri

De altfel, în spiritul art. 98 al Constituției, scopul consultărilor rezidă în investirea Guvernului, atingerea obiectivelor prevăzute de art.85 alin.(2) din Legea supremă nu poate avea loc prin prisma altei norme constituționale care a fost creată pentru un scop exclusiv. Or, prin renunțul său expus chiar în plenul Legislativului, candidatul a declanșat mecanismul prevăzut de art.98 (1), or intenția sa *de facto* a fost una iluzorie. Prin urmare, o asemenea situația reprezintă un incident de procedură constituțională, care nu incumbă majorității parlamentare formalizate, iar exercițiul respectiv nu poate fi calificat drept „solicitare de investitură”, dat fiind caracterul mimat, iar scopul real era fentarea Constituției.

Subliniem că, prin emiterea Decretului criticat, Președintele Republicii Moldova a sfidat nu doar autoritatea Constituției, dar și a Curții Constituționale care, în jurisprudența sa recentă a decis că, exercițiul investirii Guvernului urmează să fie unul sincer și responsabil.

Urmare celor enunțate, dat fiind necorespunderea Decretului nr.25/2021 cu prevederile art.76 și art.98 din Constituție, considerăm eminent necesară aprecierea circumstanțelor descrise de către Înalta Curte.

Cadrul normativ pertinent

Constituția Republicii Moldova

Articolul 1

Statul Republica Moldova

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.

Articolul 6

Separația și colaborarea puterilor

În Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sînt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției.

Articolul 7

Constituția, Lege Supremă

Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.

Articolul 76.

Intrarea în vigoare a legii

Legea se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și intră în vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei. Nepublicarea legii atrage inexistența acestei

Articolul 77

Președintele Republicii Moldova, șeful statului

(1) Președintele Republicii Moldova este șeful statului.

(2) Președintele Republicii Moldova reprezintă statul și este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării.

Articolul 94.

Actele Președintelui

(1) În exercitarea atribuțiilor sale, Președintele Republicii Moldova emite decrete, obligatorii pentru executare pe întreg teritoriul statului. Decretele se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

(2) Decretele emise de Președinte în exercitarea atribuțiilor sale prevăzute în articolul 86 alineatul (2), articolul 87 alineatele (2), (3) și (4) se contrasemnează de către Primul-ministru.

Articolul 98. Investitura

(1) După consultarea fracțiunilor parlamentare, Președintele Republicii Moldova desemnează un candidat pentru funcția de Prim-ministru.

(2) Candidatul pentru funcția de Prim-ministru va cere, în termen de 15 zile de la desemnare, votul de încredere al Parlamentului asupra programului de activitate și a întregii liste a Guvernului.

(3) Programul de activitate și lista Guvernului se dezbate în ședința Parlamentului. Acesta acordă încredere Guvernului cu votul majorității deputaților aleși.

(4) În baza votului de încredere acordat de Parlament, Președintele Republicii Moldova numește Guvernul.

(5) Guvernul își exercită atribuțiile din ziua depunerii jurământului de către membrii lui în fața Președintelui Republicii Moldova.

(6) În caz de remaniere guvernamentală sau de vacanță a funcției, Președintele Republicii Moldova revocă și numește, la propunerea Prim-ministrului, pe unii membri ai Guvernului.

IV – CERINȚELE AUTORULUI SESIZĂRII

Urmare celor expuse, în conformitate cu prevederile art. art.1, 6,7, și 76, 77, 98 din Constituția Republicii Moldova, art. art.4 și art. 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. art. 4, 38, 39 din Codul Jurisdicției Constituționale

Solicit Înaltei Curți:

1. Admiterea spre examinare a prezentei sesizări;
2. Examinarea prezentei sesizări în regim prioritar;
3. Exercițarea controlului constituționalității și declararea drept neconstituțională a Decretului nr. 25-IX din 27 ianuarie 2021 cu privind desemnarea candidatului la funcția de Prim-ministru;

V – DATE SUPLIMENTARE REFERITOARE LA OBIECTUL SESIZĂRII

VI - LISTA DOCUMENTELOR

1. Decretul Președintelui nr. 25-IX din 27 ianuarie 2021 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru;
2. Stenograma ședinței plenare a Parlamentului Republicii Moldova din 11 februarie 2021.

VII - DECLARAȚIA ȘI SEMNATURA

Declarăm pe onoare ca informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sunt exacte.

Bolea Vasile
V. Bolea

Сухогольский Александр
Ау